

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

Deres referanse:
22/2752

Vår dato:
30.06.2022

Vår referanse:
Siri Espe, Interessepolitisk leder
siri@ungefunksjonshemmede.no

Hørings svar – NOU 2022:5 Myndighetenes håndtering av koronapandemien del 2

Unge funksjonshemmede har gjennomgått kommisjonens rapport og vil med dette avgi vårt høringssvar.

Kommisjonen trekker frem viktige funn for hvordan pandemien har påvirket personer med nedsatt funksjonsevne og kroniske sykdommer. Unge funksjonshemmede støtter kommisjonens oppfordring til myndighetene om å se nærmere på hvorfor det har tatt så lang tid å få tjenester tilknyttet helse, skole, arbeid og fritid tilbake til normalen. Videre er vi også positive til å utrede hvilke konsekvenser begrensninger i tjenestene har fått for brukerne og deres pårørende. Samtidig savner Unge funksjonshemmede flere konkrete anbefalinger og tiltak rettet mot unge med funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer, spesielt med tanke på eventuelt kommende kritesituasjoner. I tillegg mener vi at tiltak rettet mot alle barn og unge også må inkludere barn og unge med funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer. Eksempelvis må beredskapsplaner inneholde en plan og tydelige retningslinjer på hvordan hjemmeskole skal fungere og gjennomføres for barn og unge med nedsatt funksjonsevne og kroniske sykdommer.

Helse

Kommisjonens rapport viser at både den psykiske og fysiske helsen til mange unge med funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer ble drastisk forverret under pandemien. Dette stemmer overens med en undersøkelse Unge funksjonshemmede gjennomførte i 2020. Av undersøkelsen kom det frem at 2 av 3 fikk redusert tilgang til helsetjenester, samt at 2 av 3 har følt seg mer engstelig, nedstemt og ensom enn vanlig. Spesifikt mistet mange tilgang til fysioterapi, spesialisthelsetjenester, psykolog og fastlege. Videre oppgir 6 av 10 at frafall av helsetjenester har forverret deres fysiske og/eller psykiske helse. Liknende funn trekkes frem i kommisjonens rapport hvor det blant annet påpekes at redusert tilgang på helsetjenester har ført til økte smerter, tap av funksjonsevne og generelt dårligere fysisk og psykisk helse.

Som kommisjonen påpeker, forble tilgangen på helsetjenester til personer med nedsatt funksjonsevne og kroniske sykdommer dårligere også i etterkant av pandemien. Mange har

opplevd lite medvirkning og medbestemmelse i avgjørelser som angår egen helse og eget helsetilbud. I tillegg har mange pårørende måttet ta et større ansvar for å veie opp for tapte tjenester. Dette fører blant annet til at unge fratras egen selvstendighet og rett til selvbestemmelse over eget liv, egen kropp og egen helse. Videre ønsker Unge funksjonshemmede å understreke at frafall av helsetjenester og brukerstyrt personlig assistanse (BPA) øker risikoen for langvarige helsekonsekvenser. Det vil igjen kunne begrense unges muligheter til å delta i samfunnet på lik linje med sine jevnaldrende.

Unge funksjonshemmede mener at myndighetene må anse helsetjenester som blant annet bidrar til å opprettholde funksjonsevne og redusere smerter som kritiske funksjoner å ivareta under eventuelle fremtidige nedstengninger. Det samme gjelder likestillingsverktøyet BPA. Dette for at unge med funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer skal kunne opprettholde daglig aktivitet, slik som ivaretagelse av personlig hygiene, hjemmekontor, studier og familieliv på lik linje med andre borgere. Dette er essensielt for at belastningen av en nasjonal krise ikke skal ramme unge med funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer hardere og lengre sammenliknet med andre unge. Slik situasjonen er nå er det sannsynlig at mange unge med funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer vil ha større problemer enn sine jevnaldrende med å vende tilbake til en hverdag lik den de hadde før pandemien grunnet dårligere fysisk og psykisk helse. Beredningsplaner for nasjonale krisesituasjoner må ha tydelige føringer og retningslinjer for hvordan helsevesenet skal organiseres for å sikre at helsetilbudet mange unge med funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer er avhengig av opprettholdes under kriser. Videre må det være en tydelig kommunikasjon ut mot kommunene, og tydelige retningslinjer for hvordan den kommunale helsetjenesten skal fortsette å ivareta og opprettholde tilbud til unge med funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer.

Mange unge med nedsatt funksjonsevne og kroniske sykdommer har nedsatt helse og livskvalitet i utgangspunktet, også før pandemien. Flere pasientgrupper bruker sterke medisiner som har innvirkning på immunforsvaret eller på andre måter gjør at de ikke opplever god nok beskyttelse av 2 ordinære vaksinedoser. Disse er også i risikogruppen, og har dermed økt risiko for alvorlig sykdom dersom de får covid-viruset. Under korona-pandemien har det vært uklarhet omkring prioritering av denne gruppen, og det er viktig at dette er på plass ved fremtidige pandemier. Unge med funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer må prioriteres i tildelingen av vaksiner. Følgene er at manglende beskyttelse eller at oppnådd beskyttelse ikke er tilstrekkelig er at mange fortsatt er isolerte, og mangler sosial omgang av frykt for å bli smittet. Dette gjør at mange opplever ensomhet, nedsatt livskvalitet og dårligere psykisk helse. Videre må det ved fremtidige pandemier også tas hensyn til de som ikke selv kan ta vaksine på grunn av egen sykdom. Det er derfor særlig viktig at resten av samfunnet oppnår en så stor beskyttelsesgrad som mulig, slik at også denne gruppen kan føle seg trygge. For at unge med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom skal være med i gjenåpningen av samfunnet må denne gruppen prioriteres i vaksinekøen, det må være størst mulig beskyttelse i samfunnet, og konsekvensene pandemien har og har hatt for denne gruppen må prioriteres.

Skole

Kommisjonen vektlegger tungt konsekvensene og tiltaksbyrden pandemien har hatt for barn og unge, særlig med tanke på skole og læringsutbytte. Unge funksjonshemmede støtter kommisjonens bekymringer om hvorvidt barn og unge ble skjermet nok fra pandemien eller ikke, men savner at kommisjonens anbefalinger tar barn og unge med funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer med i betraktningene. En undersøkelse Unge funksjonshemmede gjennomførte i 2020 viser at omtrent halvparten av de som mottok spesialundervisning ikke fikk oppfylt vedtaket sitt. 1 av 3 har ikke fått fullført fag eller eksamen på lik linje med sine medelever. Flere forteller at de har havnet bakpå eller strøket i fag, fått dårligere karakterer, avbrutt studier eller hatt redusert progresjon. 1 av 2 har fått mindre utbytte av undervisningen sammenliknet med før pandemien. Årsaker til dette er blant annet mindre sosial stimuli, mindre oppfølging fra lærer, manglende tilgang til studieplasser og bibliotek og manglende tilgang på hjelpemidler. Nesten 1 av 2 sier at de ikke har fått den oppfølgingen de har behov for fra lærer eller veiledere. Drøye 6 av 10 sier digitale læringsressurser og digital undervisning ikke har fungert optimalt. Blant annet skyldes det lite tilrettelagte digitale løsninger og manglede universell utforming. 4 av 10 fikk heller ikke tilbake viktige skolerettigheter da samfunnet åpnet opp.

Kommisjonen påpeker at særlig utsatte barn, og barn som i utgangspunktet har dårligere forutsetninger for å gjøre det bra på skolen, er de som har slitt mest under pandemien. Både grunnet dårligere oppfølging fra skolen sin side og grunnet lokale forskjeller i måten kommuner har ivaretatt disse barna og ungdommene. Unge funksjonshemmede ønsker å påpeke at tilgang på hjelpemidler og tilrettelegging av digital undervisning gjør allerede utsatte barn og unge til enda mer utsatte for å ikke komme i mål med skolen. Det kan ikke være slik at hvor du bor avgjør hvilke kompenserte tilbud og tiltak du får når en pandemi inntreffer. Kommisjonen understreker at den statlige koordineringen når det gjelder kommunenes håndtering av skolesituasjon og ivaretagelse av sårbare barn burde vært bedre. Unge funksjonshemmede ønsker å legge til at denne statlige koordineringen i større grad må inkludere barn og unge med funksjonsnedsettelse som har behov for tilrettelegging og universell utforming av digitale hjelpemidler for å kunne følge skolen. Videre bør kriseberedskap ha tydelige retningslinjer for hvordan skole og læringsutbytte til barn og unge, herunder barn og unge med funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer, skal ivaretas under pandemier og andre nasjonale kriser. Når beslutninger tas, som innvirker på barn og unges skolegang, må det også overveies hvordan disse beslutningene innvirker på barn og unge med funksjonsnedsettelse. Videre må det settes inn tiltak for å sikre at tilbudet, skolehverdagen og læringsutbyttet barn og unge med funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer får er likeverdig det øvrige barn og unge får.

Arbeid

Noen av de samme problemene som vi ser i skolen finner vi også i arbeidslivet. En undersøkelse som Unge funksjonshemmede gjennomførte i 2020 viser at 1 av 2 synes det ble mer krevende å stå i jobb under pandemien. Blant annet grunnet dårlig tilrettelegging av arbeidsplassen og av digitale løsninger. 1 av 3 opplevde også at oppfølgingen fra NAV ble dårligere. Det ble vanskeligere å få kontakt med veileder, det tok lengre tid å få svar på søknader, og tiltak og møter ble utsatt. Igjen må beslutninger som innvirker på arbeidslivet og menneskers arbeidshverdag inkludere en plan for hvordan endringene skal tilrettelegges slik at personer med funksjonsnedsettelse kan fortsette å ta del i arbeidslivet og mestre sin

arbeidshverdag. Det innebærer blant annet et større fokus på universell utforming og tilrettelegging av hjelpemidler som muliggjør hjemmekontor, eventuelt andre løsninger som sikrer at funksjonshemmede kan ta del i arbeidslivet også under en pandemi eller annen nasjonal krise.

Avslutningsvis ønsker Unge funksjonshemmede å komme med konkrete tiltak må tas med i videre arbeid med håndteringen av koronapandemien, og som lærdom til fremtidige pandemier og nasjonale kriser:

- Helsetjenester og brukerstyrt personlig assistanse (BPA) til unge med nedsatt funksjonsevne og kroniske sykdommer må opprettholdes under pandemier og nasjonale kriser.
- Myndighetene må være tydeligere overfor kommuner og fylkeskommuner på hvordan kommunale tjenester til personer med funksjonsnedsettelse skal ivaretas og prioriteres i krisesituasjoner. Herunder tydelige retningslinjer for tilrettelegging av skoletilbud, helsetilbud og BPA-tjenesten.
- Smittevernutstyr må være tilgjengelig for de som skal yte nødvendige tjenester.
- Unge med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom må prioriteres ved fordeling av vaksiner, samt oppfriskningsdoser, under koronapandemien, og også under eventuelle fremtidige pandemier.
- Spesialundervisning og tilrettelagt undervisning må opprettholdes under pandemier og nasjonale kriser. Elever som har fått redusert sin spesialundervisning, må få tilbudet tilbake umiddelbart og få igjen alle tapte timer.
- Digitale løsninger for hjemmeskole og hjemmekontor må bli universelt utformet.
- NAV må prioritere å gi arbeidsrettet oppfølging til dem som sto utenfor arbeidslivet før pandemiutbruddet.
- Myndighetene må kartlegge langtidskonsekvenser av pandemien for unge med funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer, og sette inn kompenserende tiltak for eventuelle langtidskonsekvenser av pandemien.

Med vennlig hilsen,

Ingvild Østli
Generalsekretær
Unge funksjonshemmede

Ingrid Thunem
Styreleder
Unge funksjonshemmede